

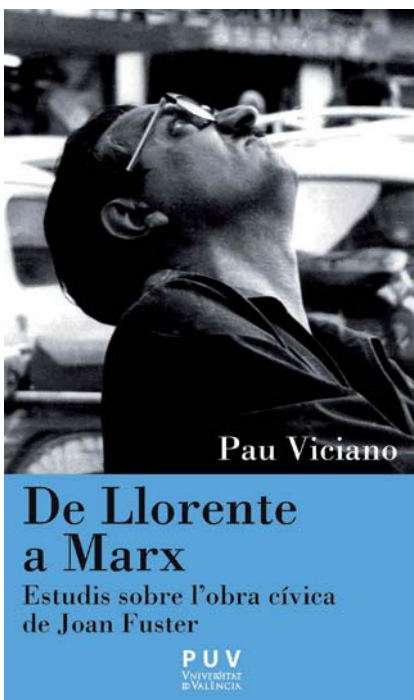
Pau Viciano diu Joan Fuster

per Francesc Viadel

De Llorente a Marx. Estudis sobre l'obra cívica de Joan Fuster

Pau Viciano

Publicacions de la Universitat de València, València, 2012.

Pocs autors han estat tan regirats com Joan Fuster. L'autor valencià despertà l'odi i l'admiració en proporcions generoses, paradoxalment, en el context d'una societat tan poc avesada a la lectura com a l'autointrospecció, descaradament il·letrada i incivil. El fet demostra com n'eren d'injustificats i interessats els atacs que va rebre Fuster, sobretot al País Valencià. També, fins a quin punt va ser capaç de remoure consciències, d'incitar a la reflexió aquells qui sí que van treure un profit de la seva lectura. I em refereixo tant als ciutadans que despertaven a una nova cultura democràtica com al grapat d'universitaris valencians que acabaren per liderar els canvis. Fuster no és, però, un fenomen exclusiu del sud. És evident, també, que no era un més de tants en el conjunt de la producció cultural catalana. La seva irrupció trencà, d'una banda, la monotonia d'un panorama cultural adotzenat i que s'expressava majoritàriament en castellà i, alhora, situà el català en la modernitat, molt més enllà dels seus llindars tradicionals, constrictes. Fuster, per dir-ho d'una manera gràfica, escrivia en anglès, o en francès si voleu, amb el rerefons d'una societat notablement aculturitzada i amb un analfabetisme funcional hegemònic. Tota una proesa i un miracle.

Llegir-lo ara representa encara enfrontar-se a un autor modern, capaç d'interpretar amb lucidesa el món que passa, amb un estil d'una qualitat literària que ja voldrien bona part dels actuals *opinaires* de

la premsa en català, ben sovint tan monotemàtics com ensopits. Fuster és varietat temàtica, matís, ironia, una vacuna contra les anàlisis simples de la realitat i, sobretot, contra els posicionaments incondicionals, partidistes. Rellegir Fuster és, fet i fet, endinsar-se en la problemàtica de les relacions internacionals sense caure en els maniqueïsmes habituals, abordar la qüestió de les pors col·lectives i els prejudicis de la societat contemporània de forma productiva, despollar la política dels seus accessoris més perjudicials, despertar al gust per la cultura... Certament, la lletra de l'assagista de Sueca no ha envellit gens ni mica. D'altra banda, alguns dels malentesos sobre bona part de la seva producció, sobre ell mateix, continuen tan vigents com despú-ahir. Tot plegat, s'ha acusat Fuster de ser un nacionalista essencialista, un marxista dogmàtic, un si-onista, el culpable de tots els mals a casa seva... L'historiador Pau Viciano desmunta ara totes aquestes acusacions en fals amb un petit aplec d'estudis sobre la seva obra cívica d'una gran contundència argumental. No es tracta, com ell mateix apunta, d'emprendre una defensa ni doctrinària ni dialògica de les «tesis mosterianes» perquè, de fet, Fuster es defensa sol. Del que es tracta és de matisar algunes crítiques que se li han fet des de la discrepància per copsar millor la postura de Fuster, sovint molt més complexa del que pugui semblar.

Viciano és un autor sòlid, amb ofici, un dels importants d'una nova generació d'historiadors im-

possible, val a dir, sense l'exemple de Fuster o de continuadors excel·lits de la seva obra com el catedràtic Antoni Furió. Ens té acostumats a treballs d'una gran solidesa com *La temptació de la memòria* (1995), *Des de temps immemorial* (2003) o *El regne perdut. Quatre historiadors a la recerca de la identitat valenciana* (2005). Coneix molt bé, també, l'obra de Fuster, de la qual ha estat, entre d'altres, editor de l'antologia *Agitar idees. Pensaments polítics de Joan Fuster* (1997), o autor en monogràfics o llibres col·lectius com *Joan Fuster i els historiadors* (2007). El discurs de Viciano és clar com la llum del dia, el d'un hermeneuta eficaç.

A *De Llorente a Marx. Estudis sobre l'obra cívica de Joan Fuster*, Viciano analitza l'obra de Fuster i, alhora, desmunta els principals arguments prejudiciosos que hi han caigut al damunt, en cinc estudis sobre alguns dels textos clau de l'assagista valencià. A *L'hereu revoltat d'una tradició evaporada*, l'historiador se centra en el sentit de la ruptura fusteriana en relació amb el nacionalisme valencià de preguerra, en aspectes de la seva formulació nacional, a través d'un text clau com és el de *Nosaltres, els valencians*. Viciano ens descobreix un Fuster en absolut essencialista, algú que amb el seu trencament amb el valencianisme tradicional i el regionalisme franquista és capaç al mateix temps de garantir la continuïtat tant del bo i millor de la Renaixença valenciana com del valencianisme republicà extingit amb la victòria feixista del

1939. A *La història com a crítica del present*, analitza el paper de Fuster com a historiador fins a un cert punt atípic, autodidacte, entre Jaume Vicens Vives i Pierre Vilar, enfront de la tradició historiogràfica espanyola més retrògrada, mal que pesi als qui foren els seus detractors, que justament l'acusaven del contrari, de voler ser una mena d'Américo Castro en versió local.

A *Opinions d'un jueu volterrià*, aborda la seva crítica a l'antisemitisme, la seva percepció imprecisa sobre la Xoà i la seva posició crítica en relació amb l'Estat d'Israel corresponent a algú que es va definir com un «jueu no jueu», tot plegat una metàfora amb la qual s'autoidentificava com a membre d'una minoria també perseguida. Una adhesió, val a dir, en cap cas de caràcter ètnic o religiós, d'algú –com recorda Viciano– que «rebutjava els excessos clericals i les tendències teocràtiques de la religió jueva».

A *Un liberal addicte al Manifest Comunista* tracta sobre la seva relació amb el marxisme com a eina d'interpretació de la realitat i sobre el seu descobriment de l'obra de Gramsci. Viciano ens mostra un Fuster gens dogmàtic, crític amb qualsevol forma de totalitarisme, contra corrent, en un moment en què no pocs intel·lectuals europeus s'alineaven amb posicionaments polítics d'un maximalisme sense matisos.

A *La batalla imaginada: una relectura ideològica del passat*, l'autor aborda les interpretacions que, des de postures crítiques amb el

fusterianisme, es van fer de l'anomenada Batalla de València, una «batalla» més imaginada que real en el sentit que la confrontació no obeï a l'existència de dos bàndols equilibrats, sinó que suposà l'esclafament del catalanisme valencià pels sectors més reaccionaris amb el suport de l'Estat i del que quedava de l'aparell franquista. Viciano posa en relleu com el revisionisme fusterià pretén no solament desmuntar amb arguments dèbils el pensament polític de Fuster, sinó afavorir un clima d'amnèsia al voltant dels fets protagonitzats per l'anticatalanisme, legitimar políticament un moviment xenòfob com el del *blaverisme* en nom d'una concòrdia col·lectiva i, en definitiva, tancar en fals un conflicte que encara cueja i que sovint mira cap a les tesis fusterianes.

L'interès del llibre de Viciano és, sens dubte, enorme, un text de lectura obligatòria en la mesura que ens permet aprofundir amb seguretat el pensament d'una de les figures més importants i complexes de la cultura catalana contemporània. També perquè ens retorna el gust per una cultura crítica tan necessària en un context polític i social com l'actual, en què la temptació per la simplificació i el doctrinarisme pot tenir conseqüències catastròfiques.